

Rapport 2007:97

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Byte av transformatorstation inom Sjögestad bytomt

RAÄ 80
Sjögestad 11:7
Sjögestad socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Titti Fendin

Byte av transformatorstation inom Sjögestad bytomt

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Arkeologisk bakgrund och potential	4
Bytomten	4
Syfte	5
Metod och dokumentation	5
Bedömning	5
Referenser	5
Tekniska uppgifter.	6

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

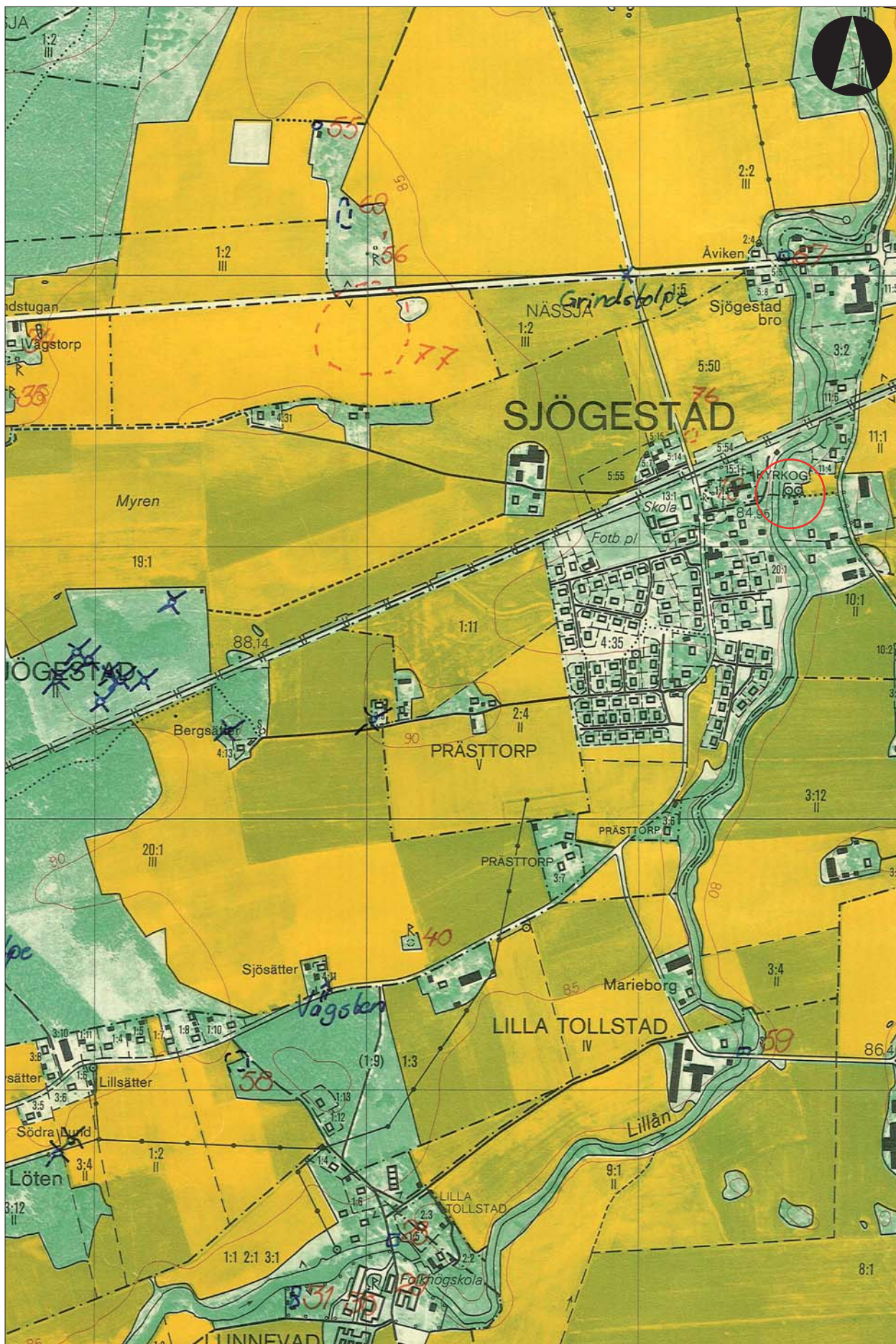
Sammanfattning

Med anledning av utbyte av befintlig transformatorstation inom Sjögestad 11:7, Sjögestad socken utförde Östergötlands länsmuseum 2007-09-21 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Arbetet genomfördes vid uppschaktningen av ny stationsbädd. I direkt anslutning till undersökningsområdet ligger RAÄ 80 (Sjögestad sn), boplatzlämningar i form av stolphål och gropar. Delar av boplatzlämningen undersöktes och borttogs år 2001 av Riksantikvarieämbetet UV Öst.

Det upptagna schaktet var 5 x 4 meter stort och 1,3 meter djupt. Tio meter schaktet, och med ett schaktdjup på 0,7 meter, frilades de befintliga kablarna på platsen runt de gamla byggnaderna. Förutom ovanstående arbete utfördes rivning av de gamla byggnaderna inklusive fundament samt omläggning av kablarna. Inget av arkeologiskt intresse kunde iakttas.

Titti Fendin
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 0 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län utförde Östergötlands länsmuseum 2007-09-21 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll inom fastigheten Sjögestad 11:7, Sjögestad socken. Arbetet föranleddes av uppschaktningen inför planerat byte av befintlig transformatorstation. Schaktningen utfördes i direkt anslutning till registrerade boplatzlämningar, RAÄ 80 (Sjögestad sn). Ansvarig för undersökningen var Titti Fendin som även svarade för rapporten. Uppdragsgivare var Linköpings Kraftnät AB vilka även stod för de arkeologiska kostnaderna.

Områdesbeskrivning

Sjögestad socken ligger mitt emellan Linköping och Mjölby, ca 15 km i vardera riktningen. Topografiskt tillhör området övergångsbygden mellan östgötaslätten och södra Östergötlands bergs- och skogsbygd. Socknen bildades under äldre medeltid och fick namn efter byn Sjögestad. Sjögestad kyrkby ligger mitt i den fornlämningsrika dalgången mellan Lillån och Kapellån. Flera vägar finns inom området. Väg 627 löper i nord-sydlig riktning strax öster om undersökningsplatsen och möter i norr, i höjd med Sjögestad bro, den öst-västriga väg 636. Storskifteskartan från 1772 visar en äldre vägsträckning på platsen för det som i dag motsvarar länsväg 636. Vägen, som benämns "gamla landsvägen" kan ha medeltida ursprung (Larsson 1992). Södra stambanan löper i sydvästlig riktning strax norr om samhället.

Arkeologisk bakgrund och potential

Området ingår i den forntida vägmiljön i dalgången mellan Lillån och Kapellån. Vägmiljön omfattar bland annat bronsåldersrösen, tydliga hålvägar, stensträngssystem, runstenar och gravfält med storhögar i anslutning till Eriksgatan och häradsgården. Den rika fornlämningsmiljön vid Sjögestad indikerar att platsen kan ha haft en central funktion i det förhistoriska landskapet. Förekomsten av vägkorsningar och mötande vattendrag inom området stärker ytterligare detta. Vägmiljön har klassats som kulturintresse på riks/regional nivå och bedöms som värd att bevara enligt kommunens översiktsplan ÖP-98.

Fornlämningarna är huvudsakligen förlagda till åkerholmar i det uppodlade landskapet och ligger omkring 500-700 meter från undersökningsplatsen. Det rör sig om stora gravfält med storhögar, stensättningar, domarringar och treuddar, hålvägar och stensträngssystem (RAÄ 12-17, 26, 47, 48, 75, 79,

80, med flera). De flesta lämningarna hör hemma i äldre järnålder men här förekommer även inslag från yngre järnålder. Bland storhögarna kan nämnas RAÄ 16, även kallad Högen samt RAÄ 26, Lustigkulle, drygt 500 meter öster respektive 600 meter nordost om undersökningsplatsen. Kol från brandlager under stenröset i RAÄ 16 har ¹⁴C-daterats till vikingatid (Rundkvist 2007). En antikvarisk kontroll och restaurering av Lustigkulle utfördes 1994 (Elfstrand 1996).

Omkring 500 meter norr och nordväst om Sjögestads samhälle finns ett antal boplatsområden (RAÄ 76 med flera) med datering till förromersk-romersk järnålder (Larsson 1992). Vid utredningsgrävningar inför fjärrvärme strax norr om kyrkan upptäcktes en boplatz samt möjliga gravar. Omkring 500 meter nordväst där om framkom ytterligare en boplatz. Samtliga lämningar har daterats till äldre järnålder (Helander 2001).

År 1991 vid omläggning av länsväg 627 och 629 inom Sjögestad 11:1 utfördes en arkeologisk utredning. Utredningsområdet följde vägsträckningen 300-800 meter öster om den aktuella exploateringsytan. I vägområdets södra delar (område I-III) framkom dock inget av antikvariskt intresse. I de norra delarna (område IV och V) påträffades boplatzlämningar och rester av gravar. Kol från lämningarna ¹⁴C-daterades till tidig äldre järnålder (Larsson 1992).

Bytomten

Sjögestads bytomt utgör ett 200 x 250 meter stort område på östra sidan av Lillån. Bylägena etablerades vanligtvis under medeltid eller redan under yngre järnålder. Förekomsten av en ättehög inom bytomtsgården kan indikera att platsen tidigt etablerats som gravplats (Österström 2001). Sjögestad nämns första gången 1358 då det förekommer i köpehandlingar (Larsson 1992). Byn hyste enligt storskifteskartan från 1772 tre gårdar; Högen i norr, Mellangården samt Skattegården i söder. Gården Högen är uppkallad efter den ättehög som tidigare ska ha funnits på Skattegårdens ägor (Nordenskjöld 1875, Ridderstad 1918). Kyrkan, med läge väster om Lillån, uppfördes 1861-62. Den har föregåtts av en medeltida kyrka som troligen uppfördes under 1100-talets senare del. När den nya kyrkan byggdes 1860-62 bevarades det medeltida tornet.

Den aktuella undersökningsplatsen ligger på den östra åslutningen, ett trettiotal meter från Lillån. Inför nedläggning av fjärrvärmerör och tyvärr utan antikvarisk uppsikt drogs år 2001 ett 300 meter långt, 1,5 meter brett och 2,0 meter djupt schakt genom Sjögestads bytomt. Den antikvariska kontrollen kunde

utföras först då schaktet skulle fyllas igen (Österström 2001). Ett tiotal meter öster om det nu aktuella undersökningsområdet påträffades en hård/kokgrop (RAÄ 80:3) och ytterligare norrut två stolphål (RAÄ 80:1-2). Omkring 60 meter söderut undersökte UV Öst år 2002 rester av ett sentida golvlager (RAÄ 79) (Dnr 321-1151-2002, Österström).

Vid undersökningen 2001 framkom dessutom spår efter tidigare bebyggelse intill det sydvästra hörnet av Mellangården, cirka 20 meter från den södra änden av schaktet. Det rörde sig om raseringslager, planeringslager samt en avröjningshorisont med ett tunt småstenslager. Inga daterande fynd påträffades. Det översta lagret i stratigrafin bedömdes som sentida. Här kan noteras att Mellangården uppfördes 1839 (Österström 2001).

Syfte

Syftet med den antikvariska kontrollen var att fastställa om alternativt i vilken omfattning fornlämningar skulle beröras av det aktuella exploateringsarbetet. Lämningar som påträffades vid förundersökningen skulle dokumenteras avseende karaktär, samt om möjligt dateras utifrån fynd, typ eller kontext. Om fast fornlämning påträffades skulle förundersökningen även se på möjligheterna att justera exploateringen så att fornlämningen inte kommer till skada.

Resultatet ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet samt utgöra ett underlag för uppdragsgivarens planeringsarbete.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen omfattade antikvarisk kontroll samt kart- och arkivstudier av områdets fornlämningsmiljö. Den antikvariska kontrollen genomfördes i samband med schaktningen på platsen. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Bedömning

Undersökningen inleddes med att befintliga stolpar med tillhörande betongfundament, sammanlagt ett tiotal, lyftes upp med maskin. Stolparna inhägnade de två stora och djupt liggande betongblocken i området mellan de befintliga transformatorstationerna. När undertecknad anlände till platsen hade stolparna redan lyfts upp. Vid kontroll i de uppkomna stolphålen (omkring 0,60 m djupa) noterades inget av arkeologiskt intresse. Rester av ledningsdragning

sågs i de södra stolphålen. Därefter lyftes de två stora betongblocken mellan transformatorstationerna upp med maskin följt av schaktning ner till 1,3 m djup. Den upptagna ytan omfattade sammanlagt 5 x 4 m mellan de två befintliga stationerna. Det stod snart klart att området var kraftigt stört av minst fem äldre ledningsdragningar ner till alven. Merparten av ledningarna låg i öst-västlig riktning. Matjordsdjupet uppgick till i genomsnitt till 0,40 m. Några boplatslämningar som kunde knytas till RAÄ 80 (Sjögestad sn) sågs inte. Det kan dock inte uteslutas att sådana tidigare funnits inom den upptagna ytan.

Referenser

- Elfstrand, B. 1996. Antikvarisk kontroll Lustigkulle. Fornlämning 26, Sjögestad 11:1, Sjögestad socken, Linköpings kommun, Östergötland. *RAÄ Avdelningen för arkeologiska undersökningar UV Linköping 1996:6.*
- Helander, A. 2001. Arkeologi längs gamla E4-an mellan Linköping och Mjölby. Planerad fjärrvärmeledning mellan Linköping och Mjölby, Slaka, Vikingstad, Sjögestad, Viby, Sya och Mjölby socknar. Linköpings och Mjölbys kommuner. Östergötland. Arkeologisk utredning, etapp 2, förundersökningar och slutundersökning av del av fornlämning. *RAÄ Rapport UV Öst 2001:11. Linköping*
- Larsson, M. 1992. Arkeologisk utredning Sjögestad, Östergötland, Sjögestad socken, Linköpings kommun, inom Sjögestad 11:1 m fl. *RAÄ Rapport UV Linköping 1992. Nordenskiöld C F. 1875. Östergötlands minnesmärken, Östergötlands fornminnesförenings tidskrift.*
- Ridderstad, A. 1918. *Östergötland II:2.*
- Österström K. 2001. Arkeologisk förundersökning. Arkeologi i Sjögestad. Sjögestad bytomt, Uv 1 och Lunnevadsvägen, Sjögestad 13:1, 4:35. Sjögestads socken, Linköpings kommun, Östergötland. Dnr 422-2-2001, 422-1943-2001. *RAÄ Rapport UV Öst 2001:54*
- Arkiv - ATA
Dnr 321-2002. Arkeologisk förundersökning UV Öst. Österström, K.

Tekniska uppgifter

Lokal	Sjögestad 11:7
Socken/Stad	Sjögestad
Kommun	Linköpings kommun
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 80
Ekonomiska kartans blad	08544 8F 4e Sjögestad
Koordinater	X6471600 Y1474750
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	431-9519-07
Länsstyrelsens handläggare	Carin Clareus
Länsstyrelsens beslut	2007-06-25
ÖLM dnr	289/07
ÖLM projektnr	530653
Uppdragsgivare	Linköpings Kraftnät
Kostnadsansvarig	Claes-Göran Eriksson
Projektledare	Titti Fendin
Personal	
Fältarbetstid	2007-09-21
Totalt undersöktes	20 m ²
Fynd	-
Foto	-
Analyser	-
Grafik	-
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:97 © Östergötlands länsmuseum

Inför bytet av befintlig transformatorstation inom Sjögestad bytomt utförde Östergötlands länsmuseum i september 2007 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Undersökningsområdet ligger i anslutning till kända boplatsslämningar, RAÄ 80 (Sjögestad sn). Det område som berördes var kraftigt stört av tidigare ledningsdragningar respektive schaktning för befintliga transformatorstationer. Vid den aktuella schaktningen iaktogs därför inget av arkeologiskt intresse.